

Sygn. akt III CZ 386/22

POSTANOWIENIE

Dnia 14 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z powództwa "H." spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K.
przeciwko A. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w C.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 14 grudnia 2022 r.,
zażalenia pozwanej
na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 5 maja 2022 r., sygn. akt VII AGa 167/20 (VII WSC 153/21),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 listopada 2021 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił wniosek strony pozwanej A. sp. z o.o. w C. o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, w tym od opłaty od skargi kasacyjnej, która wyniosła 12 040 zł (k. 943). W uzasadnieniu sporządzonym na podstawie art. 357 § 5 k.p.c. Sąd wskazał, że najbardziej miarodajnym wskaźnikiem sytuacji finansowej pozwanej spółki jest wysokość uzyskiwanego przez nią przychodu z działalności gospodarczej, a ten za 2020 r. wyniósł 8 048 630,06 zł. Wprawdzie za okres od stycznia do września 2021 r. spadł do kwoty 117 299,76 zł, ale z przychodu za

2020 r. strona mogła zabezpieczyć środki finansowe na pokrycie kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym.

Ponowny wniosek strony pozwanej o zwolnienie od kosztów sądowych został odrzucony postanowieniem z dnia 25 lutego 2022 r.

Postanowieniem z dnia 5 maja 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie odrzucił skargę kasacyjną strony pozwanej. W uzasadnieniu wyjaśnił, że odpis postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych wraz z wezwaniem do uiszczenia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej w kwocie 12 040 zł doręczono pełnomocnikowi strony pozwanej 23 grudnia 2021 r., a zatem termin do wniesienia tej opłaty upłynął 30 grudnia 2021 r. Z kolei ponowny wniosek strony pozwanej o zwolnienie od kosztów sądowych, jako oparty na tych samych okolicznościach, został odrzucony.

W zażaleniu strona pozwana zaskarżając postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Ponadto na podstawie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. wniosła o rozpoznanie postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 25 lutego 2022 r. w przedmiocie odrzucenia ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Zarzuciła naruszenie: art. 398⁶ § 2 k.p.c. w zw. z art. 398⁴ k.p.c., po pierwsze, przez ich błędne zastosowanie, w sytuacji gdy nieopłacenie skargi kasacyjnej wynikało jedynie z faktu, że Sąd drugiej instancji nie zwolnił pozwaną od ponoszenia kosztów sądowych, w tym od opłaty od skargi kasacyjnej, pomimo wykazania, że nie posiada ona środków na pokrycie tych kosztów, a po drugie, na skutek błędnego stwierdzenia, że wniesiona przez pozwaną skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu, w sytuacji gdy pozwana pomimo złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w całości i ponownego w wniosku w tym zakresie nie została zwolniona od ponoszenia kosztów sądowych przez co nie była w stanie uiścić opłaty od skargi kasacyjnej; art. 103 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 1125; dalej: „u.k.s.c.”) przez jego bezzasadne niezastosowanie i błędne stwierdzenie przez Sąd drugiej instancji, że pozwana dysponowała dostatecznymi środkami na uiszczenie kosztów sądowych; art. 107 ust. 2 u.k.s.c. przez błędne uznanie, iż wniesiony przez stronę

pozwana ponowny wniosek o zwolnienie jej od kosztów sądowych był oparty na tych samych okolicznościach, w sytuacji gdy strona pozwana powołała nowe okoliczności, w szczególności wszczęcie egzekucji z nieruchomości, na której prowadzi działalność gospodarczą, pogorszenie się jej sytuacji finansowej, wszczęcie kolejnych postępowań egzekucyjnych, dokonanie kolejnych zajęć rachunków bankowych i przysługujących pozwanej wierzytelności; art. 32 ust. 1 w zw. z art. 2, art. 45 ust. 1 w zw. z art. 77 ust. 2, art. 78 w zw. z art. 176 ust. 1 i art. 31 ust. Konstytucji RP przez pozbawienie strony pozwanej możliwości obrony swoich praw, z uwagi na niezwolnienie jej od opłaty sądowej od skargi kasacyjnej; art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie błędnej oceny materiału dowodowego, w szczególności wskutek przyjęcia, że strona pozwana nie wykazała w odpowiedni i wystarczający sposób, że nie jest w stanie ponieść wydatków związanych z toczącym się procesem, w sytuacji gdy wszelkie powołane przez pozwaną fakty oraz przedstawione dokumenty w zakresie jej sytuacji finansowej, tj. stanu konta bankowego, wartości posiadanego przez pozwaną majątku, wysokości aktywów, wysokości obrotów, toczących się postępowań egzekucyjnych, jednoznacznie wskazują na to, że pozwana nie jest w stanie ponieść wydatków związanych z tym postępowaniem oraz spełnia przesłanki zwolnienia jej od ponoszenia kosztów sądowych w całości, w tym od skargi kasacyjnej.

Skarżąca wniosła także o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów z: aktualnego CIT-8 spółki za okres od stycznia do maja 2022 r.; rachunku zysków i strat za okres od stycznia do maja 2022 r.; zawiadomień o wszczęciu egzekucji oraz zawiadomień o zajęciu rachunków bankowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy wyjaśnić, że nie zasługiwały na uwzględnienie nowe wnioski dowodowe strony pozwanej zgłoszone w zażaleniu, gdyż decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia środka odwoławczego ma jej sytuacja finansowa z daty wydania przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych oraz złożenia - w trakcie biegu terminu z art. 112 ust. 2 u.k.s.c. - ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych

Strona pozwana domagała się zwolnienia od kosztów sądowych, ale na etapie postępowania kasacyjnego jedynym widocznym elementem tych kosztów jest opłata od skargi kasacyjnej i w istocie do kwestii możliwości jej poniesienia przez pozwaną sprowadza się ocena tego wniosku. Skarżąca nie wykazuje innych elementów kosztów sądowych, do poniesienia których mogłaby być zobowiązana w toku postępowania kasacyjnego.

Według ugruntowanego orzecznictwa, Sąd Najwyższy w postępowaniu wywołanym zażaleniem na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające środek zaskarżenia - na wniosek skarżącego - na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c., poddaje kontroli wcześniejsze niezaskarżalne postanowienie tego sądu, jeżeli miało ono wpływ na rozstrzygnięcie sprawy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2018 r., II CZ 95/17 oraz powołane w uzasadnieniu orzecznictwo).

Strona pozwana wniosła o rozpatrzenie na podstawie tych przepisów jedynie postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 25 lutego 2022 r., tj. o odrzuceniu jej ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Zakresem żądanej kontroli nie objęła jednak postanowienia z dnia 17 listopada 2021 r. o oddaleniu wniosku o zwolnienie jej od kosztów sądowych, aczkolwiek w zarzutach zażalenia i ich uzasadnieniu strona pozwana również kontestuje to rozstrzygnięcie. Niemniej jednak z braku stosownego żądania strony pozwanej o rozpatrzenie także postanowienia z dnia 17 listopada 2021 r. Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do rozpoznania prawidłowości tego postanowienia z urzędu. Dlatego też z procesowego punktu widzenia istota sprawy sprowadza się do oceny, czy rzeczywiście ponowny wniosek pozwanej o zwolnienie od kosztów sądowych z dnia 30 grudnia 2021 r. (k. 947) został oparty na okolicznościach, które wystąpiły po wniesieniu pierwotnego wniosku z dnia 30 października 2021 r. (k. 868).

Nowymi okolicznościami w rozumieniu art. 107 ust. 2 u.k.s.c. są przede wszystkim takie, które wystąpiły po wydaniu postanowienia w przedmiocie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (względnie strona ubiegająca się o zwolnienie od kosztów sądowych nie mogła ich wcześniej powołać) i które ograniczają albo pozbawiają stronę możliwości pokrycia kosztów sądowych w większym stopniu,

aniżeli miało to miejsce w ramach wcześniejszego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych nie może prowadzić do powtórnej oceny okoliczności faktycznych, które legły u podstaw rozstrzygnięcia poprzedniego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych i tym samym weryfikacji wcześniejszego orzeczenia sądu.

Porównując uzasadnienie wniosku pozwanej o zwolnienie od kosztów sądowych z dnia 30 października 2021 r. (k. 868 i n.) oraz ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych z dnia 30 grudnia 2021 r. (k. 947 i n.) trzeba zauważyć, że w jednym i drugim skarżąca powołuje się na prowadzenie działalności gospodarczej ze stratą, zajęcia kont bankowych oraz prowadzenie egzekucji z nieruchomości, na której prowadzi działalność gospodarczą. Wprawdzie w uzasadnieniu ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych skarżąca powołuje się na wszczęcia egzekucji przez nowych wierzycieli i związane z tym zajęcia rachunków bankowych oraz na powiększającą się stratę, ale nie wykazuje wpływu tych nowych okoliczności na ograniczenie albo pozbawienie jej zdolności do poniesienia opłaty od skargi kasacyjnej w porównaniu do stanu, który legł u podstaw rozstrzygnięcia pierwotnego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym. Z twierdzeń skarżącej zawartych w uzasadnieniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych z dnia 30 października 2021 r. wynika, że strona pozwana nie jest w stanie w ogóle ponieść tej opłaty z uwagi na egzekucyjne zajęcia rachunków bankowych oraz skierowanie egzekucji do nieruchomości, na której prowadzi działalność gospodarczą, a zatem wskazywane w ponownym wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych okoliczności w postaci zwiększenie się straty i wszczęcia egzekucji przez nowych wierzycieli wraz z zajęciami jej rachunków bankowych nie mogły już doprowadzić do pogorszenia się jej sytuacji finansowej, w kontekście jej zdolności do poniesienia w ogóle opłaty sądowej od skargi kasacyjnej lub jej części w wyższym stopniu, niż w stanie faktycznym, który był podstawą poprzedniego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że stosownie do art. 103 ust. 1 u.k.s.c. osoba prawna ubiegająca się o zwolnienie od kosztów sądowych powinna wykazać,

że nie ma dostatecznych środków na ich pokrycie. Nie są więc wystarczające same twierdzenia o braku takich środków.

Jak już była o tym mowa skarżąca nie wносиła o rozpatrzenie także postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 17 listopada 2021 r. W związku z czym z formalnego punktu widzenia, jeżeli nie nastąpiła zmiana okoliczności mająca wpływ na niemożność poniesienia przez skarżącą kosztów sądowych w stosunki do stanu z daty pierwotnego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, to odrzucenie przez Sąd Apelacyjny ponownego wniosku strony pozwanej o zwolnienie od kosztów sądowych jest prawidłowe.

Niezależnie jednak od powyższych wywodów trzeba zauważyć, iż zgodnie z obowiązującym od dnia 21 sierpnia 2019 r. art. 103 ust. 2 u.k.s.c. (nowela z dnia 4 lipca 2019 r., Dz. U. poz. 1459 ze zm.) spółka handlowa powinna wykazać także, że jej wspólnicy nie mają dostatecznych środków na zwiększenie majątku spółki lub udzielenie spółce pożyczek. Do wniosku z dnia 30 października 2021 r. o zwolnienie od kosztów sądowych skarżąca dołączyła ogólne oświadczenia wspólników, że nie posiadają dostatecznych środków na zwiększenie majątku spółki ani na udzielenie pożyczek (k. 852-853). Natomiast do ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych z dnia 30 grudnia 2021 r. zostały dołączone oświadczenia majątkowe wspólników (k. 955-963), z których wynika, że wspólnik D. W. jest zatrudniony w pozwanej spółce jako prezes zarządu i pobiera wynagrodzenie 10 000 zł netto miesięcznie; drugi ze wspólników J. W. również jest zatrudniony w tej spółce i pobiera wynagrodzenie w kwocie 3007 zł netto miesięcznie. Te już zdecydowanie bardziej dokładne oświadczenia wspólników wskazują, że nie można uznać, iż strona pozwana składając pierwotny wniosek wykazała okoliczności wymagane przepisem art. 103 ust. 2 u.k.s.c.

Co prawda wspólnicy pozwanej powołują się na swoje zobowiązania, ale zwłaszcza przy dochodach wspólnika D. W. możliwa była pożyczka na poczet opłaty kasacyjnej, tym bardziej, że jej wysokość stanowi nieco ponad 80% dochodu miesięcznego netto tego wspólnika, które to wynagrodzenie uzyskuje z zatrudnienia w pozwanej spółce.

W kontekście treści oświadczeń majątkowych wspólników załączonych do ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych należy stwierdzić, że wniosek skarżącej z dnia 30 października 2021 r. o zwolnienie od kosztów sądowych został prawidłowo oddalony, ponieważ ze względu na ogólnikowość oświadczeń wspólników pozwanej spółki nie zostało wykazane, że nie mogła ona uzyskać od wspólników w formie pożyczki środków finansowych na pokrycie opłaty sądowej od skargi kasacyjnej. Potwierdzeniem, że taka możliwość istniała są szczegółowe oświadczenia majątkowe wspólników pozwanej dołączone przy ponownym jej wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

W konsekwencji, z perspektywy treści oświadczeń majątkowych wspólników pozwanej spółki dołączonych do ponownego jej wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, nie można też podzielić stanowiska skarżącej, że nastąpiła zmiana okoliczności mająca wpływ na możliwość pokrycia przez nią kosztów sądowych, skoro jeszcze przed złożeniem ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych mogła uzyskać w formie pożyczki stosowne środki finansowe na pokrycie opłaty sądowej od skargi kasacyjnej od wspólnika D. W..

W takim stanie rzeczy, skoro strona pozwana nie wykazała, że nie mogła pozyskać od wspólników w formie pożyczki środków finansowych na pokrycie opłaty sądowej od skargi kasacyjnej, Sąd Apelacyjny prawidłowo odrzucił skargę kasacyjną, jako dotkniętą brakiem fiskalnym, który nie został uzupełniony.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. art. 398¹⁴ k.p.c.

[as]

I.n